

Geneza unui proiect

Despre premisele elaborării propunerii legislative privind legea-cadru a regiunilor și statutul special al Ținutului Secuiesc

Premize și oportunități

Pe fundalul unei crize politice interne a UDMR, în urma congresului din 30 ianuarie – 1 februarie 2003 ținut la Satu-Mare, a luat ființă Consiliul Național Maghiar din Transilvania (CNMT) ce și-a propus, printre altele, să dea un nou imbold încercărilor de a legifera autonomia maghiarilor din România, scop cuprins inițial în programul UDMR, dar – după cum susținea CNMT – abandonat de aceasta.

La sfârșitul lui iulie 2003, deputatul de Timiș, Tibor T. Toró, unul dintre artizanii CNMT (inițiat de episcopul reformat László Tőkés, fost președinte de onoare al UDMR) și președintele executiv interimar al acestui nou for, a invitat câțiva specialiști care mai lucraseră la asemenea proiecte de autonomie la o primă discuție privind modul de relansare a programului de autonomie al UDMR, elaborat între 1992 și 1995.

Membrii acestui grup au fost: Barna Bodó (politolog, lector universitar UBB), Miklós Bakk (politolog, lector universitar UBB), Imre Borbély (Timișoara, vicepreședinte al Uniunii Mondiale a Maghiarilor), István Székely (politolog, Cluj), Éva Főrika (juristă, Timișoara), Péter Kovács (jurist, expert în drept internațional, șef de catedră la Universitatea din Miskolc, Ungaria) și József Komlóssy (Elveția, fost vicepreședinte FUEV). În urma unor discuții, grupul a căzut de acord că va reformula chestiunea autonomiei într-un cadru regionalist. Cu elaborarea acestei concepții și coordonarea grupului a fost mandatat Miklós Bakk.

O primă versiune a pachetului de legi a fost finalizată în toamna anului 2003 și prezentată presei la 19 noiembrie la Cluj.

Trebuie menționat că, în paralel cu activitatea grupului din cadrul CNMT, a luat ființă Consiliul Național Secuiesc (CNS) care și-a propus crearea unui for reprezentativ al Secuimii care să adopte și să propună Parlamentului României o lege specială privind statutul de autonomie al Ținutului Secuiesc. Acest demers a

avut la bază un proiect elaborat în 1995 de fostul senator de Bihor, József Csapó. Ulterior, în urma unei dezbateri interne din CNMT, s-a decis că demersul Consiliului Național Secuiesc este cel „legitim” din punct de vedere procedural și, astfel, a fost înaintată Parlamentului propunerea legislativă elaborată în cadrul CNS, al cărui președinte devenise chiar József Csapó (cu sprijinul a șapte parlamentari UDMR).

Considerații strategice

În cadrul grupului de experți s-a avut în vedere că în plan internațional a apărut o nouă viziune privind autonomiile – în primul rând teritoriale - etnoregionale. Această schimbare de optică se reflectă în recent adoptatele documente ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei: Rezoluția 1334 (2003) și Recomandarea 1609 (2003).

Totodată s-a avut în vedere că în România are loc un proces, mult încetinit dar real, de regionalizare: 1) au fost înființate regiunile de dezvoltare; 2) există deja un discurs public al regionalismului; 3) societatea civilă a început să tematizeze și ea chestiunea regionalizării.

Ținând cont de acestea au fost formulate următoarele considerente:

- autonomia maghiarilor din Transilvania se poate realiza numai în baza principiilor unor modele stabile de acest gen din Europa Occidentală. Sunt necesare două forme de autonomie: o autonomie teritorială pentru Ținutul Secuiesc (modele de inspirație: Tirolul de Sud din Italia sau Catalonia din Spania) și o autonomie culturală pentru maghiarii care formează, de obicei, minorități locale în alte ținuturi ale Transilvaniei;

- autonomiile astfel concepute trebuie înglobate într-un sistem al regiunilor, realizarea lor trebuie privită, deci, ca o componentă a unei reforme regionaliste a statului român;

- dobândirea autonomiei și regionalizarea sunt un proces politic care necesită o reformă constituțională aferentă, un proces care trebuie, însă, fundamentat și lansat fără pierderi de timp acum, în procesul integrării europene. Presiunea structurilor europene asupra administrației din România trebuie văzută ca un „proces aliat” cu cel al dobândirii autonomiei;

- fiind vorba despre un proces ce trebuie început acum și finisat după accederea României la UE, este necesară și elaborarea unei viziuni politice asupra modelului de reformă posibilă;

- viziunea politică a grupului de experți a fost cea a *regionalismului asimetric*, ca un regionalism posibil și, astfel, de dorit pentru România;

- regionalismului asimetric în România ar însemna o reformă regională ce se realizează ca un compromis dintre un regionalism emergent al unor ținuturi istorice (ca Ținutul Secuiesc, eventual Banatul) și o regionalizare impusă de sus în jos (un asemenea regionalism asimetric a avut loc în Spania, Italia și, probabil, va avea loc și în Polonia);

-astfel, proiectele pachetului nu trebuie considerate numai inițiative legislative, aceste proiecte sunt și viziuni pe termen mediu și au rolul să contribuie la fundamentarea unui discurs adecvat precum și să fie revelatoare de probleme pentru dezbaterile publice necesare.

Acest mod de abordare este și o punere în acord a unor elaborări (proiecte) anterioare de autonomie (susținute parțial și de UDMR în perioada 1992-1995) cu *Memorandumul pentru construcția regională a României* al grupului Provincia din decembrie 2001.

Elementele pachetului

Pachetul conține trei proiecte de legi:

- lege cadru privind regiunile din România;
- lege privind înființarea regiunii cu statut special Ținutul Secuilor;
- statutul de autonomie al regiunii Ținutul Secuilor.

Legea cadru în primul articol definește regiunea ca unitate teritorial-administrativă care se înființează la nivelul imediat substatat, se autoadministrează prin corpuri politice alese direct, statutul și identitatea ei sunt garantate prin Constituție, iar statutul nu poate fi modificat unilateral, fără ca în prealabil să fi fost discutat cu organele alese ale regiunii. Definiția este adaptarea definiției date în proiectul Cartei Autonomiei Regionale, depusă la Consiliul Europei (Cartă neadoptată încă, dar am considerat că definiția cuprinsă în ea întrunește un consens important). Regiunile au competențe foarte largi (proiectul mergând, practic, aproape pînă la federalism), definite atît prin competențe proprii cît și prin limitarea competențelor guvernului central.

Totodată, se definește statutul juridic special, însemnînd acordarea unor competențe diferite de cele cuprinse în prezenta lege cadru, statut ce se poate acorda pe baza unei legi separate, adoptate de Parlament, acordate unor regiuni avînd comunități regionale diferite de majoritatea populației țării, comunități care posedă o cultură și tradiții instituționale particulare.

Din punct de vedere al discursului politic, legea cadru conține toate noțiunile necesare pentru un discurs regionalist. Este axată exclusiv pe conceptele și instituțiile de bază, privește numai funcționarea regiunilor, netratînd „subiectul fierbinte” al decupajului teritorial. Separarea aspectelor teritorial-identitare de cele funcționale s-a făcut cu scopul de a se evita alterarea dezbaterii de către conflictele interregionale tradiționale: s-a considerat că separarea concretă a regiunilor se va face prin negocieri politice ulterioare realizării consensului în privința naturii lor.

În privința Ținutului Secuiesc legea privind înființarea acestei regiuni cu statut special dă o definiție atît privind granițele geografice (în baza datelor istorice și demografice) cît și referitoare la competențele speciale. Legea a fost întocmită

cu o atenție specială privind relațiile intraregionale dintre maghiarii și românii din cadrul Ținutului Secuiesc, considerându-se că succesul acestei regiuni este legat, în primul rînd, de un consens viabil dintre români și maghiari asupra unor aranjamente instituționale privind limba, cultura și reprezentativitatea politică. Proiectul relevă două aspecte importante în acest sens:

- asigurarea reprezentării ambelor comunități în așa fel ca proporționalitatea adecvată (conformă cu realitățile etnice) să nu fie alterată în competiția electorală dintre partide. În acest sens s-a adaptat un model după unele soluții existente în Belgia dintre comunitățile flamande și valone;

- asigurarea unui statut special zonei Întorsura Buzăului (un fragment de teritoriu care n-a aparținut, istoric, Secuimii, dar care acum face parte din județul Covasna) și municipiului Tg. Mureș (care, istoric, a aparținut Secuimii, dar schimbarea raportului numeric dintre cele două etnii în acest municipiu face problematică înglobarea acestui oraș în regiunea autonomă). Consensul în privința apartenenței sau neapartenenței acestor locuri la regiunea Ținutului Secuiesc poate fi dobîndit numai în timp, și nu prin înțelegeri punctuale rapide. Statutul special al zonei Întorsura Buzăului și al municipiului Tg. Mureș vizează aceste aspecte de negociere în timp, sunt deci dispoziții cu „relevanță specială” din proiect. Sunt și alte chestiuni, fără „relevanță etnică”, care cer soluții în timp. Astfel, problema reședinței Ținutului Secuiesc, neexistînd nici un oraș al regiunii care să fie un centru constitutiv unic al regiunii, sau problema unor localități (sate/comune) de la granița regiunii. Pentru aceste situații se prevede în proiect a perioadă de decizie de 5 ani.

Evoluții ulterioare

După discuții organizate spre sfârșitul anului 2003 și în ianuarie 2004 în forurile interne ale CNS privind cele două proiecte ale autonomiei teritoriale secuiești, Consiliul a optat pentru statutul de autonomie elaborat după proiectul lui József Csapó, proiect ce se bazează pe principiul autodeterminării interne. Adepții „versiunii Csapó” susțineau că „versiunea Bakk” – conexarea regionalismului cu autonomia teritorială – ar putea fi în defavoarea proiectului secuiesc întrucît ar dizolva Secuimea într-o regiune nesecuiască și cu slabe competențe.

Proiectul autonomiei secuiești în „versiunea Csapó” a fost depus în Parlament la Camera Deputaților de deputații UDMR Tibor T.Toró și Zsolt Szilágyi (fiind cei care au pus în practică decizia finală a CNMT) împreună cu alți patru deputați la data de 25 februarie 2004, fiind respins de acest for legislativ la sfârșitul lunii martie.

Atitudinea UDMR-ului față de pachetul regionalist a fost cel puțin ambiguă. În timp ce „proiectul Csapó” a fost vehement criticat (dar, în final, votat de grupul parlamentar UDMR din Cameră) „pachetul regionalist” a fost mai degrabă

DOCUMENT

minimalizat. Cîțiva parlamentari UDMR, de exemplu, senatorul de Cluj, Péter Eckstein-Kovács, au fost de părerea că Uniunea ar trebui să-și asume această concepție. Oricum, ca inițiativă legislativă va putea avea șanse numai dacă regiunile ca unități administrative vor fi stipulate și în Constituție.

(M.B.)